

Міністерство освіти і науки України
Державний торговельно-економічний університет
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
Університет Яна Кохановського (м. Кельце, Польща)
Тбіліський державний університет імені
Іване Джавахішвілі (м. Тбілісі, Грузія)
Технічний університет (м. Кошице, Словаччина)
Технологічний університет (м. Кельце, Польща)
Університет суспільних наук (м. Лодзь, Польща)
Folkuniversitetet (м. Уппсала, Швеція)
Яський університет ім. А. Й. Кузи (м. Яси, Румунія)
Регіональна туристична організація
Свентокшиського Воеводства (м. Кельце, Польща)
Технологічний парк (м. Кельце, Польща)

Folkuniversitetet

*До 55-річчя Вінницького торговельно-економічного
інституту ДТЕУ*

**СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ, ЕКОНОМІЧНІ
ТА ГУМАНІТАРНІ ВИМІРИ
ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ**

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ
XI Міжнародної науково-практичної конференції**

25 вересня 2023 року

Частина I

Вінниця 2023

Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України: зб. наук. пр. XI Міжнар. наук.-практ. конф., м. Вінниця, 25 вересня 2023 р. Вінниця, 2023. Ч. 1. 365с.

У збірнику наукових праць Міжнародної науково-практичної конференції розглядаються питання управління інноваційно-інвестиційним розвитком підприємства та регулювання соціальних проблем в сучасних умовах; сучасної парадигми менеджменту та публічно-владної діяльності, фінансовий механізм забезпечення соціально-економічного розвитку країни; проблеми обліково-аналітичного, контрольного та інформаційного забезпечення управління підприємства. Досліджуються інноваційні моделі та інформаційні технології в науці, освіті, економіці; теоретичні, практичні аспекти сучасного товарознавства; актуальні проблеми маркетингових технологій в умовах євроінтеграції, перспективи розвитку індустрії гостинності та харчової промисловості; історичні, філософські, соціально-психологічні та правові аспекти державотворчих процесів в умовах глобалізованого суспільства.

Висвітлюються інтерактивні технології та методи навчання як засіб формування іншомовної професійної компетенції, теоретичні та практичні аспекти розвитку студентського спорту в системі фізичного виховання ЗВО.

Розраховано на науковців, спеціалістів, викладачів, аспірантів, здобувачів вищої освіти.

Редакційна колегія:

Голова редакційної колегії – **Замкова Н. Л.**, д-р філос. наук, професор

Відповідальний секретар – **Мартінова Л. Б.**, д-р екон. наук, професор

Члени редакційної колегії:

Громова О. Є., д-р екон. наук, доцент, **Іваницька Н. Б.**, д-р філол. наук, професор,

Прутська О. О., д-р екон. наук, доцент, **Хачатрян В. В.**, д-р екон. наук, доцент,

Чорна Н. М., д-р іст. наук, професор, **Бондар А. А.**, канд. наук з фіз. виховання і

спорту, доцент, **Крупельницька І. Г.**, канд. екон. наук, доцент, **Махначова Н. М.**,

канд. екон. наук, доцент, **Радзіховська Л. М.**, канд. пед. наук, доцент,

Тернова А. С., канд. техн. наук, доцент, **Хом'яченко С. І.**, канд. юрид. наук, доцент.

Друкується за ухвалою вченої ради Вінницького торговельно-економічного інституту ДТЕУ.

Наукові роботи друкуються в авторській редакції.

ISBN 978-966-918-067-4

ЗМІСТ

УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА ТА РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Богацька Н. М., канд. екон. наук, доцент Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ.....	13
Гарбар В. А., канд. екон. наук, доцент Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ.....	25
Красняк О. П., канд. екон. наук, доцент Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ УКРАЇНИ: ОСНОВНІ ПІДХОДИ ТА ФАКТОРИ ВПЛИВУ.....	32
Кульганік О. М., канд. екон. наук Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ДІАГНОСТИКА ЕКСПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ ЛОГІСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРОЦЕСІ УПРАВЛІННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	38
Мельничук О. П., канд. екон. наук, доцент Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ПРОВЕДЕННЯ АНАЛІТИЧНИХ РОЗРАХУНКІВ ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ІМПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТА МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ.....	47
Непиталюк А. В., доктор філософії з економіки Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНА ДИНАМІКА КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ, СХІДНОЇ ЄВРОПИ І БАЛТІЇ ТА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ: ДОСВІД КОМПАРАТИВНОГО АНАЛІЗУ.....	52
Осіпова Л. В., канд. екон. наук, доцент Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ МАТЕРІАЛЬНИЙ ДОБРОБУТ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ: СТРУКТУРА ТА ДИНАМІКА.....	61
Павлюк Т. І., канд. екон. наук, доцент Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЖИТЛОВОГО СУБСИДЮВАННЯ.....	75
Хачатрян В. В., д-р екон. наук, професор Стратійчук В. М., доктор філософії з економіки Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ БІЗНЕС-ПЛАНУ ПІДПРИЄМСТВА: ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД ТА МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА.....	84

МАТЕРІАЛЬНИЙ ДОБРОБУТ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ: СТРУКТУРА ТА ДИНАМІКА

У статті уточнено теоретичні аспекти та критерії оцінки матеріального добробуту населення, його показники. Показано головні чинники, що впливають на структуру, характер та рівень потреб, розглянуто методологічні підходи до визначення критеріїв оцінки добробуту населення виявлено критерії рівня життя. Проаналізовано матеріальний добробут населення України за період з 2011-2022 рр. Окреслено наслідки відсутності дієвих заходів із покращення якості життя.

Ключові слова: матеріальний добробут населення, якість життя, рівень життя, соціально-економічна політика держави.

Постановка проблеми. Основним показником оцінки ефективності впровадження соціально-економічної політики держави є добробут населення. Зростання суспільного добробуту населення залежить від задоволення потреб людей, рівень яких стрімко зростає та якісно змінюється. Саме сукупність матеріальних, соціальних та духовних умов відображає рівень та якість життя населення. Процес задоволення потреб суспільства матеріальними і духовними благами є кінцевою метою функціонування будь-якої економічної системи [1, с. 210]. Рівень добробуту населення є тим фактором, який стримує або сприяє людському розвитку, створюючи додаткові стимули або обмежуючи можливості індивідів та населення в цілому щодо реалізації активної економічної поведінки. Тому нарощування добробуту населення, дає можливість покращити якість людського капіталу та забезпечення економічного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика сутності

добробуту представлена в роботах таких дослідників, як А. Маршал, Т. Гакаленко, А. Пігу, І. Бентам, Р. Адамс, А. Сміт та інших. Вирішенню проблеми індикаторів якості життєдіяльності присвячено наукові розробки зарубіжних авторів (Р. Адамс, Р. Барро, А. Бігстен, Дж. Галлуп, В. Нордхауз, М. Пундарік, М. Равальйон, А. Сен, П. Таунсенд, Дж. Тобін тощо) та українських дослідників, таких як О. Безтелесна, В. Близнюк, О. Грішнова, А. Колот, О. Кошулько, Е. Лібанова, В. Мортіков. Незважаючи на чималий інтерес з боку зарубіжних та вітчизняних науковців проблема добробуту населення не є достатньо дослідженою. На жаль, нині недостатньо дослідженою є система показників поточного рівня добробуту та динаміка добробуту населення України, що обумовлює необхідність подальшого вивчення закономірностей зміни рівня добробуту з метою розробки дійових заходів соціально-економічної політики.

Мета статті. Дослідити структуру, рівень та динаміку добробуту населення України.

Виклад основного матеріалу. Теорія економіки добробуту є складовою частиною сучасної економічної науки. Вона використовує оціночні критерії, зокрема ставить питання про те, який варіант розподілу ресурсів є найкращим для суспільства тому цю теорію найчастіше називають нормативною частиною економічної теорії. Теорія суспільного добробуту є сукупністю положень, на основі яких досягається високий рівень життя всього суспільства та формулюються критерії для визначення якості життя населення.

Поняття соціального добробуту пов'язане з категорією «якість життя», яку у сучасній науці розуміють як комплексну характеристику людини в різних соціальних станах, що відображає ступінь її свободи, можливості всебічного розвитку і реалізації здібностей і життєвих планів. Ця категорія демонструє, якою мірою людина задовольняє свої потреби у поточних суспільних умовах і досягнення високої якості життя – це мета соціальної політики і свідчення соціального добробуту суспільства.

Добробут населення і економічний добробут країни перебувають у

тісному взаємозв'язку. Підвищення доходів і рівня життя, поліпшення умов життя і структури споживання товарів і послуг, розмаїтість споживчого попиту і високі вимоги до якості продуктів харчування, промислових товарів і послуг приводять до усунення монополізму, підвищення конкуренції виробників, орієнтації на споживача й інші форми активізації господарського життя. У той же час, в умовах соціально орієнтованої ринкової економіки, такі соціальні фактори, як сприятливі умови праці, розвинута система стимулювання праці й умови оплати, соціальні гарантії і соціальне обслуговування найманих робітників, корпоративні принципи керування, починають відігравати істотну роль у підйомі виробництва, що у свою чергу знову ж таки підносить рівень соціального добробуту. Тобто має місце дуалізм соціальних і ринкових цілей, коли одні з них є механізмом досягнення інших, коли соціальні показники досягаються за рахунок економічних і навпаки [2].

Добробут у суспільстві розподілений нерівномірно. У суспільних науках обслуговуються поняттям «соціально уразливих груп», тобто груп, що мають потенційно нижчі можливості реалізувати себе на ринку праці, нижчий рівень доступу до суспільних та індивідуальних благ. Такі групи можуть потребувати підтримки суспільства у вигляді відповідних соціальних програм, створення системи певних преференцій і надання соціальних гарантій, впровадження превентивних програм, спрямованих на запобігання зубожінню та соціальному виключенню. Це, зрештою, призводить до соціального дисбалансу в суспільстві і до підвищеної соціальної конфліктності [3].

Забезпечення зростання суспільного добробуту як фактору, що визначає рівень платоспроможного попиту і структуру суспільного виробництва головним чином полягає в задоволенні потреб населення, які поступово кількісно зростають та якісно змінюються. Процес задоволення потреб суспільства матеріальними і духовними благами є кінцевою метою функціонування будь-якої економічної системи. Саме на це спрямований процес виробництва, який, у свою чергу, пов'язаний зі споживанням створених продуктів і послуг, витрачанням наявних у розпорядженні суспільства ресурсів для ефективного їх використання. Н. О. Степаненко виділяє чинники, що впливають на структуру, характер та рівень потреб, наведені на рис. 1 [4, с. 112].

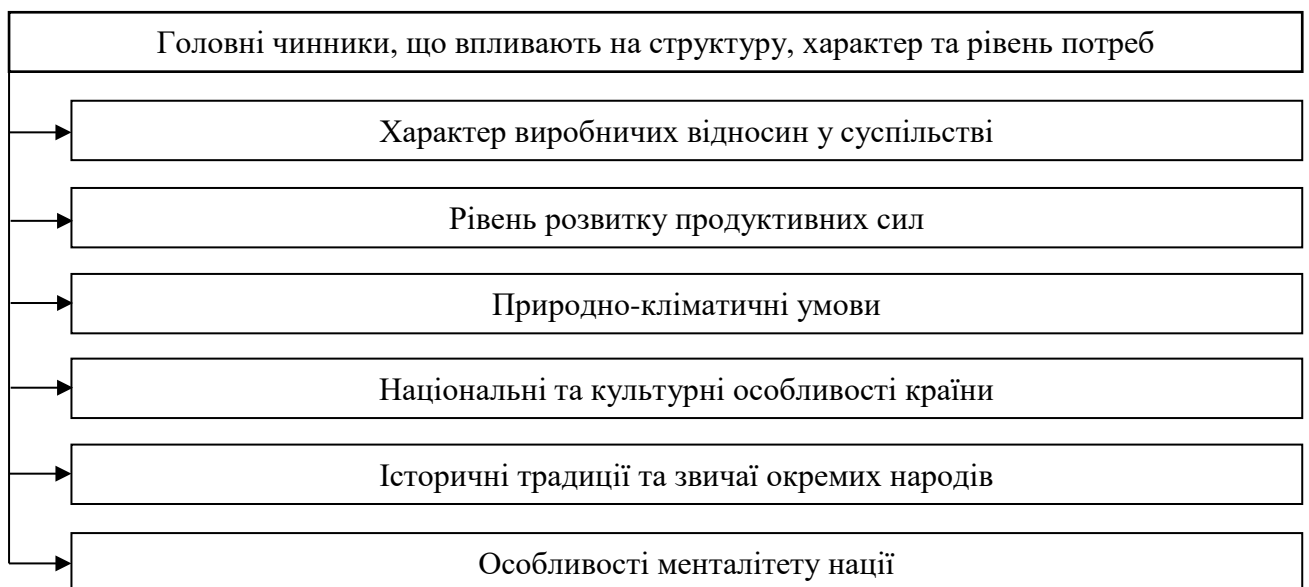

Рисунок 1 – Головні чинники, що впливають на структуру, характер та рівень потреб [4, с. 112]

Добробут формує ієрархію потреб і визначає рівень їх загального задоволення. Бондаренко Ю. М. оцінює добробут населення за наступними критеріями (рис. 2).

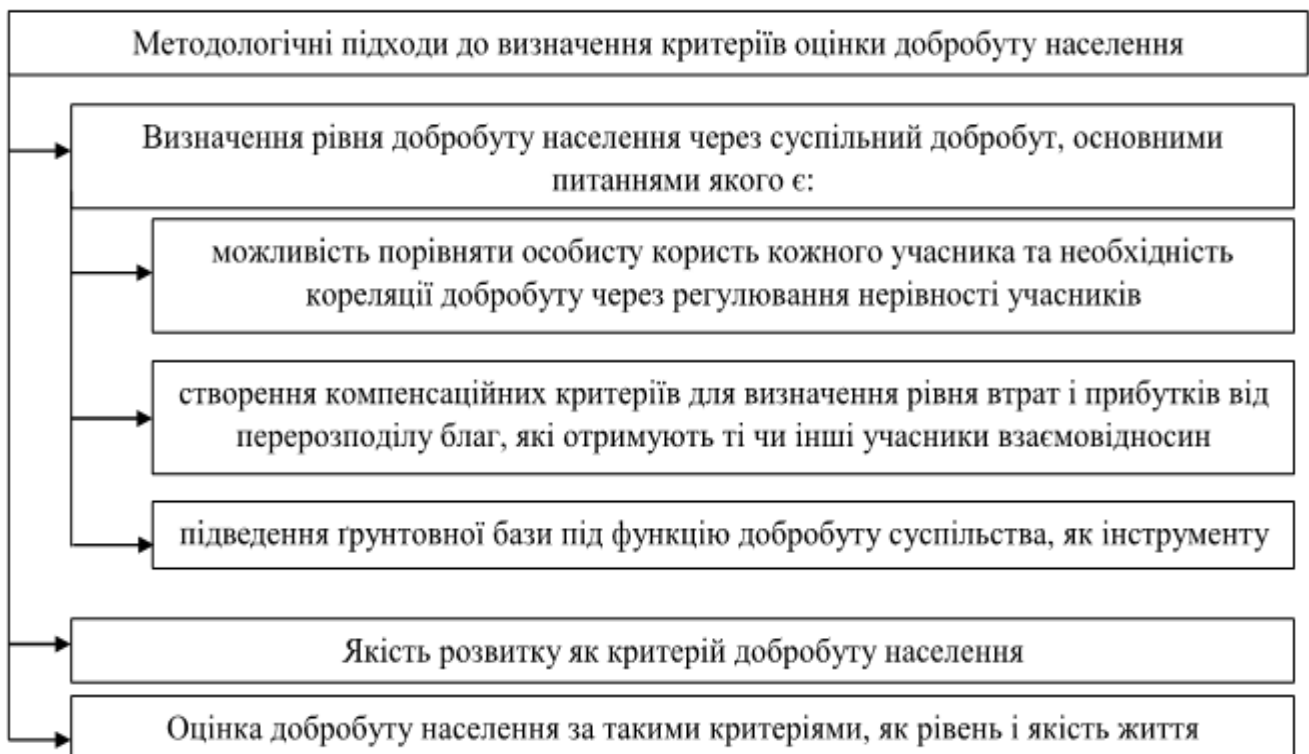

Рисунок 2 – Методологічні підходи до визначення критеріїв оцінки добробуту населення [5]

У зарубіжних країнах найбільш вживаним є комплексні показники, а саме індекс розвитку людського потенціалу (Human Development Index) розроблений ООН, складовими якого є дохід, освіта, довголіття; індекс стійкого економічного добробуту, індекс прогресу, індекс добробуту кращого життя тощо. Однак, усі вищеперераховані комплексні показники мають ряд недоліків, до яких слід віднести неможливість точного розрахунку показників, так як показники отримані шляхом використання суб'єктивних оцінок під час розрахунку; отримання спотворених результатів розрахунку у зв'язку з тим, що держава являється більш закритою системою, а ніж регіон. З цієї причини, такі підходи не дозволяють у повному обсязі оцінити добробут населення територій нижчого рівня адміністративно-територіального поділу країни.

Мельниченко О. визначає критерії рівня життя населення (рис. 3) [6].

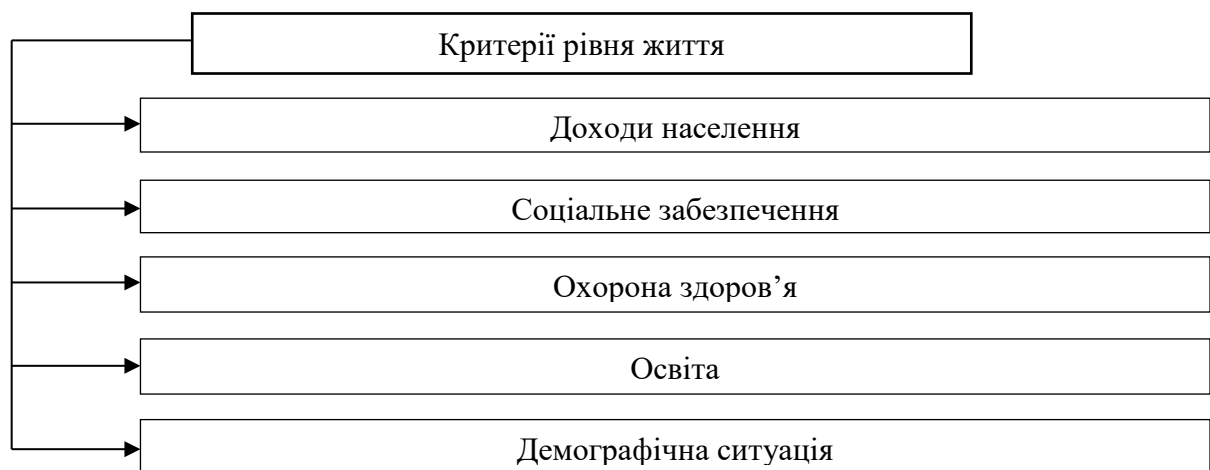

Рисунок 3 – Критерії рівня життя [6]

Якість життя визначає темпи відновлення людського потенціалу, обсяги інвестицій, показники ефективності праці та міграції. Саме від цього чинника багато в чому залежить конкурентоздатність держави.

Оцінку показників якості життя можна розглядати як процедуру виявлення ступеня відповідності основних умов і параметрів життєвої діяльності людини її потребам і особистим уявленням про повноцінний, гідний рівень життя, що задовольняє її вимоги. Вона здійснюється на основі зіставлення параметрів і характеристик життя даного індивіда чи суспільства з відповідними параметрами і характеристиками життя, прийнятими за основу порівняння

(еталон), та ціннісного осмислення отриманих результатів; дозволяє на постійній основі здійснювати оцінку і прогнозувати якість життя населення в регіонах України, забезпечивши при цьому системність, однозначність, порівнянність і відтворюваність отримуваних даних. Результати такої оцінки можуть використовуватися при реалізації державної політики з покращення добробуту населення, розробці пріоритетних напрямів розвитку промисловості, науки та соціальної сфери, а також при визначенні ефективності соціально значимих технологій, відповідних інноваційних проектів і програм розвитку.

Система критеріїв якості життя досить динамічна і вивести сталу структуру практично неможливо. У запропонованій системі критеріїв слід урахувувати ряд індикаторів, які безпосередньо впливають на її стан. Незважаючи на труднощі, багато елементів якості життя можуть і повинні вивчатися на основі аналізу результатів спеціальних вибіркового досліджень, включаючи міжрегіональні та міжнародні зіставлення. Для підвищення якості життя слід посилити регулюючу роль держави і громадських організацій у всіх сферах суспільного життя, а також активізувати законотворчу діяльність [7, с. 247].

Для аналізу економічних процесів в економіках більшості країн світу головним показником є ВВП. Динаміка реального, і номінального ВВП на одну особу в Україні за 2011-2021 рр представлена на рисунку 4.

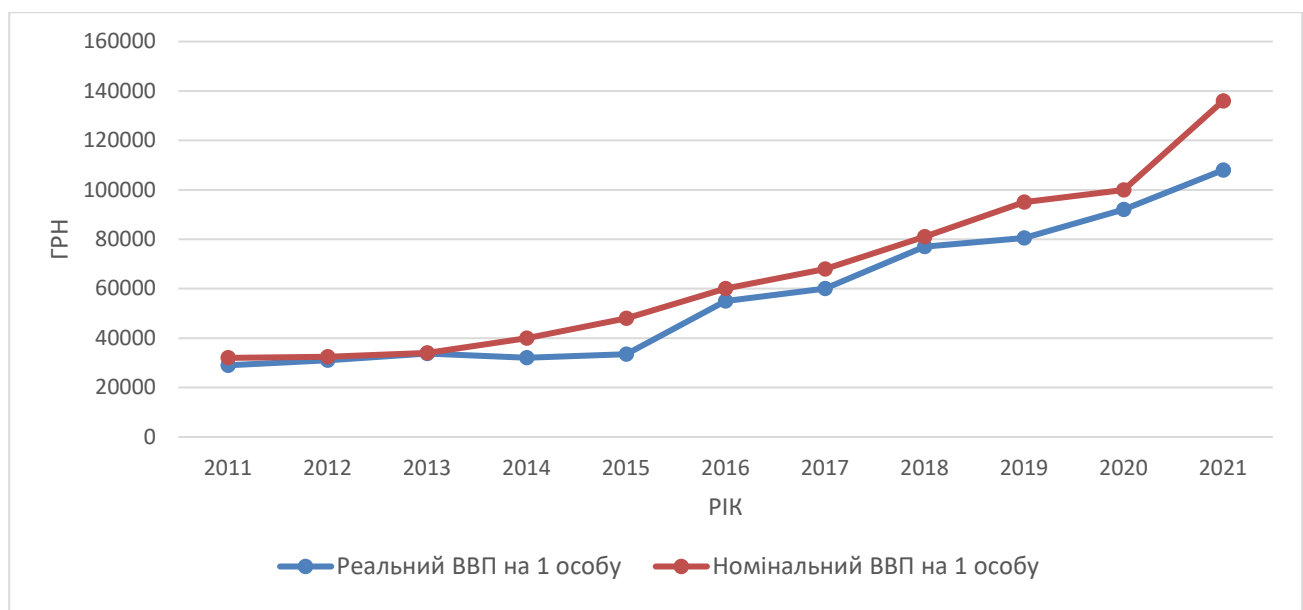

Рисунок 4 – Динаміка реального та номінального ВВП на одну особу за 2011-2021 рр [8]

Номінальний ВВП на одну особу зростав протягом усього досліджуваного періоду, в той час як реальний ВВП мав дещо іншу динаміку. Так, в 2014 році реальний ВВП на одну особу, на відміну від номінального, зменшився на 712 грн. Різниця між номінальним і реальним ВВП у цей рік досягла рекордного максимуму і становила 28%. Такі невідповідності, відбулися внаслідок інфляції у зв'язку зі зростанням цін на товари та послуги з одночасним скороченням обсягів виробництва та відповідно споживання цих товарів. У результаті знизилась купівельна спроможність населення і рівень життя. Дещо темпи зростання у 2020 р. у зв'язку пандемією, спричиненою гострою респіраторною хворобою COVID-19. Пандемія призвела до зупинки соціально-економічного розвитку усіх без винятку країн світу, в тому числі і України. Проте у 2021 році спостерігається відновлення внутрішньої економіки [8].

Однак, очевидно, що показника ВВП на одну особу є недостатньо для точного виміру людського добробуту та економічного прогресу в країні. Збільшення ВВП та ВВП на одну особу не означає підвищення рівня життя населення. Тому наступними індикаторами рівня розвитку добробуту, які слід розглянути, є чисельність наявного населення, зайнятість та його трудові доходи. Аналізуючи дані Державної служби статистики України, можна простежити поступове зменшення кількості населення України. Так, за період з 2011 по 2021 роки загальна кількість населення зменшилася на 4,1 млн. осіб, або на 9%. Таке зменшення відбувається в основному за рахунок природного скорочення населення, яке за 2021 рік склало 442,3 тис осіб. Це пов'язано насамперед із військовими діями на сході країни, які розпочалися у 2014. А також з березня 2020 року завдала значного удару, як вже зазначалось, завдав COVID-19. А в 2021 році, за даними Державної служби статистики, найбільшу кількість померлих зумовили хвороби системи кровообігу та новоутворення. Це, в свою чергу, негативно впливає на кількість трудових ресурсів, у тому числі економічно активного населення, зокрема, зайнятих.

Економічно активне населення за цей період також зменшилося на 17,8%,

у тому числі зайняте - на 18,8%. Кількість найманих працівників підприємств (установ, організацій), яке становить майже половину зайнятих, зменшилося на 17,4%. Проте, ситуація з номінальними доходами населення протилежна: вони за період 2011-2021 років збільшилися у 3,8 рази, на одну особу - у 4 рази. Тенденцію до збільшення має і середньомісячна заробітна плата одного штатного працівника, яка зросла в п'ять разів [9, с.5].

На поліпшення матеріального добробуту вказує величина частки населення із еквівалентними загальними доходами на одну особу у місяць, нижчими законодавчо встановленого прожиткового мінімуму (рис. 5) [9, с.5].

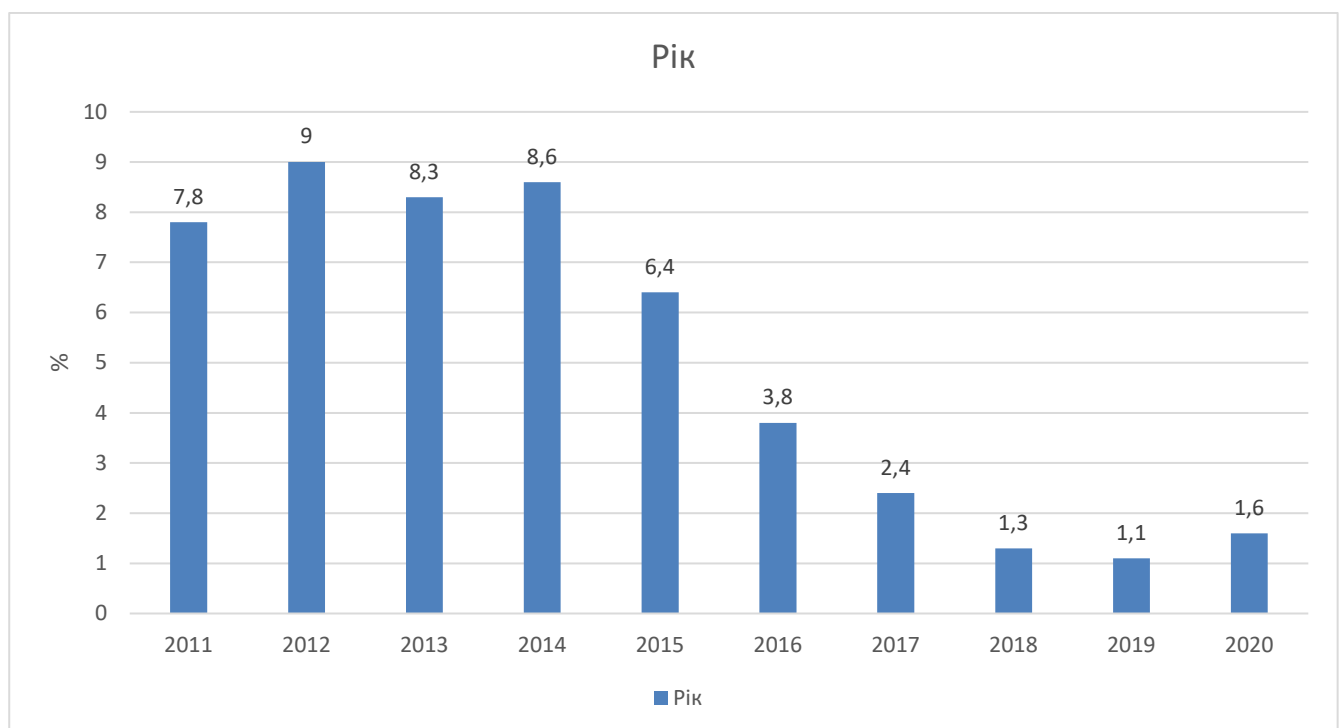

Рисунок 5 – Частка населення із еквівалентними загальними доходами на одну особу у місяць, нижчими законодавчо встановленого прожиткового мінімуму [9, с.5]

З 2014 року спостерігається позитивна тенденція - поступове зниження частки населення з доходами нижче прожиткового мінімуму. Найбільший спад був у 2016 року, хоч і у той період розмір прожиткового мінімуму значно збільшився (до 1424.3 грн). Так, якщо у 2012 році частка населення з доходами нижче прожиткового мінімуму складала 9%, то на кінець 2020 року - лише 1,6% від загальної чисельності населення.

У системі оцінки добробуту населення показники доходів і витрат займають одну з провідних позицій. Саме дохід характеризує економічне становище особи чи домогосподарства. Проте, цей показник потрібно вивчати лише в тісному зв'язку з показниками витрат (табл.1).

Таблиця 1 – Структура та динаміка доходів і витрат населення України за 2011-2021 роки [10]

Структура та динаміка доходів і витрат населення України за 2011							L-2021 роки	
		2011	2017	2018	2019	2020	2021	2021 до 2011, %
Доходи, у т.ч.:	млрд, грн	1251.0	2652.1	3248.7	3744.1	4045.2	4698.6	375.6
заробітна плата	млрд, грн	521.1	1209.1	1529.4	1758.6	1832.3	2133.6	409.5
	%	41.7	45.6	47.1	47.0	45.3	45.4	
соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти	млрд, грн	463.4	886.5	1056.1	1190.3	1367.6	1564.2	337.6
	%	37.0	33.4	32.5	31.8	33.8	33.3	
Витрати та заощадження, у т.ч.:	млрд, грн	1251.0	2652.1	3248.7	3744.1	4045.2	4698.6	375.6
придбання товарів та послуг	млрд, грн	1024.2	2360.0	2885.0	3357.0	3520.5	4324.2	422.2
	%	81.9	89.0	88.8	89.7	87.0	92.0	
поточні податки на доходи, майно та інші сплачені поточні трансферти	млрд, грн	83.8	239.9	302.2	360.2	414.9	504.1	601.7
	%	6.7	9.0	9.3	9.6	10.3	10.7	
приріст фінансових активів	млрд, грн	83.1	62.7	54.4	27.9	108.5	-155.7	-187.4
	%	6.6	2.4	1.7	0.7	2.7	-3.3	

Заробітна плата є головним джерелом доходів і чинником, що визначає добробут населення. За досліджуваний період номінальні доходи та витрати зросли у 3,8 рази. У структурі доходів населення України станом на 2021 рік переважає частка заробітної плати - 45,4% (41,7% - у 2011 році), яка спрямовується в більшості на придбання товарів та послуг - 92% від усіх витрат населення у 2021 році (81,9% у 2011 році), що свідчить про актуальність проблеми низького рівня життя в Україні. Це підтверджує і динаміка фінансових активів: якщо в 2011 р. їхня частка в структурі витрат досягла

майже 7%, то в подальшому вони стрімко знижувалися і в 2021 р. їх частка становила - 3,3%, тобто домогосподарства більше витрачали попередні заощадження, ніж могли нагромаджувати кошти. Разом із тим, у 2020 році спостерігається різкий стрибок приросту фінансових активів. Передусім, це може бути пов'язано із початком пандемії, оскільки саме невизначеність, яка спричинена поширенням коронавірусу, відіграє провідну роль для заощаджень різних країн світу, в тому числі і України [7, с. 248].

Найбільш динамічно в структурі витрат зростали поточні податки та інші сплачені трансферти домогосподарствами - майже у 6 разів. Вони становлять десятку частину загальної суми витрат. У 2021 р. ця стаття витрат досягла 504,1 млрд грн. Через сплату податків домогосподарства роблять вагомий внесок у формування державного бюджету: згідно із Законом України “Про Державний бюджет України на 2021 рік” його дохідна частина дорівнювала 1057 млрд грн [11].

Водночас, не менш вагомою складовою доходів населення є соціальні допомоги та інші одержані поточні трансферти, які складають 33,3% від усіх доходів у 2021 році (37% у 2011 році). Така ситуація свідчить про те, що в середньому третина доходів населення поповнюється за рахунок грошових виплат і допомог від держави, оскільки у складі населення є велика кількість пенсіонерів та малозабезпечених громадян, котрим необхідна соціальна допомога.

Отже, впродовж досліджуваного періоду в Україні спостерігається позитивна тенденція щодо покращення рівня матеріального забезпечення домогосподарств. Згідно даних Державної служби статистики України, номінальна середньомісячна заробітна плата, нарахована на одного штатного працівника у 2022 р., порівняно з 2021 р. підвищилася лише на 4% і становила 14577 грн., чим значно перевищила розмір мінімальних стандартів і гарантій, які діяли в 2022 р., зокрема: в 2,22 раза розмір мінімальної заробітної плати (6550 грн) (табл. 2).

Таблиця 2 – Середньомісячна заробітна плата, пенсії, їхні співвідношення з державними мінімальними стандартами та гарантіями за 2018–2022 рр [10]

Роки	Середньо-місячна зарплата, грн.	Середній розмір пенсії, грн.	Мінімальна зарплата, грн.	Мінімальна пенсія, грн.	Співвідношення середньої і мінімальної зарплати, разів	Співвідношення середньої і мінімальної пенсії, разів
2018	8865	2479,2	3723	1435	2,38	3,58
2019	10497	2465,7	4173	1640	2,52	4,26
2020	11591	3083	4723	1706,3	2,45	3,76
2021	14014	3507,3	6041,7	1852,3	2,32	4,0
2022	14577	3991,5	6550	1980,5	2,22	3,65

Однак за 2018–2021 рр. простежується суттєве зростання середньомісячної зарплати (на 58,1%) і мінімальної зарплати (на 62,3%). Варто відзначити, що співвідношення середньої і мінімальної заробітної плати та середньої і мінімальної пенсії за період характеризувалися відчутними коливаннями, що зумовлено різною інтенсивністю зростання цих соціально-економічних показників. Лише середньомісячній заробітній платі було притаманне рівномірне зростання. Середній розмір пенсії впродовж періоду зростав нерівномірно і менш інтенсивно за середньомісячну зарплату; в 2021 р. середній розмір пенсії зріс в 1,14 рази (середній розмір заробітної плати – в 1,21 рази). Водночас коефіцієнт зростання розміру мінімальної пенсії за 2018–2022 рр. становив 1,38 раза, а мінімальної заробітної плати – відповідно 1,76 раза, що свідчить про незбалансованість залежності між важливими показниками рівня життя населення України. Темпи приросту важливих соціально-економічних індикаторів свідчать про послідовність державної політики в забезпеченні потреб населення України. Так, найбільший приріст середньої зарплати спостерігався в 2021р. (20,9%), найменший в 2022 р. – 4%, що пов'язано з війною в Україні. потреб населення України. Так, найбільший приріст середньої зарплати спостерігався в 2021р. (20,9%), найменший в 2022 р. – 4%, що пов'язано з війною в Україні. Подібна ситуація характерна для зростання середньої пенсії і відповідно найвищий приріст у 2021р. – 13,8%, найнижчий в 2019 р. – 0,99%. Динаміка зростання мінімальної зарплати і мінімальної пенсії ідентична, що вказує на дотримання принципу випередження зростання розміру заробітної плати порівняно з пенсійним забезпеченням.

Динаміка співвідношення середньомісячної зарплати до середнього розміру пенсії свідчить про нерівномірність динаміки пропорцій основних економічних параметрів для працездатного і непрацездатного населення. Найбільший розрив між зарплатою і пенсією спостерігався в 2019 р. (4,26 разів), найменший в 2022 р. – 3,55 разів. Зокрема, при порівняльному аналізі середньої заробітної плати і середньої пенсії видно зменшення розриву між показниками матеріального добробуту найманих працівників та особами пенсійного віку.

Дані про співвідношення середньомісячної заробітної плати та середнього розміру пенсії до вартості продуктового кошика за 2018–2022 рр. відображені в таблиці 3.

Таблиця 3 – Порівняльна характеристика вартості продуктового кошика щодо основних індикаторів матеріального добробуту населення України за 2018–2022 рр [10]

Роки	Вартість продуктового кошика, грн.	Середньо місячна зарплата, грн.	Середній розмір пенсії, грн.	Купівельна спроможність, разів	
				середньо місячної зарплати	середнього розміру пенсії
2018	1781.1	8865	2479,2	4.98	1,39
2019	2027.0	10497	2465,7	5.18	1.22
2020	2189.0	11591	3083	5.30	1.41
2021	2393.0	14014	3507,3	5.86	1.46
2022	3250	14577	3991,5	4.48	1.23

Найбільшою купівельною спроможністю характеризується середньомісячна заробітна плата найманих працівників. Оцінка динаміки купівельної спроможності населення за 2018–2021 рр. виявила тенденцію до її зростання серед працюючого населення та осіб пенсійного віку. Проте сьогодні її рівень є недостатнім, в 2022 р. на середньостатистичну зарплату можна було купити 4,48 продуктового кошика, у 2018 р. – 4,98 продуктового кошика. Негативна тенденція спостерігається щодо купівельної спроможності середнього розміру пенсії. Зокрема, на середню пенсію в 2018 р. можна було придбати 1,39 продуктового кошика, у 2022 р. – лише 1,23 продуктового кошика. Отже, відбулося зниження купівельної спроможності пенсії, хоча, починаючи з 2020 р. по 2021 р. її спроможність несуттєво зростала.

Можна припустити, що відсутність дієвих заходів із покращення якості життя у нашій країні призведе до негайних наслідків: збільшення розриву між багатими і малозабезпеченими верствами населення; зменшення кількості молоді на фоні зростання кількості осіб похилого віку; падіння конкурентоспроможності держави і уповільнення потенціалу розвитку населення; зменшення кількості здорового населення до критичного рівня; скорочення числа працездатних осіб на користь непрацездатних.

Таким чином, добробут населення є тим фактором, який стримує або сприяє людському розвитку, створюючи додаткові стимули чи обмежуючи можливості індивідів і населення в цілому відносно реалізації активної економічної поведінки. Його зниження коригує економічну поведінку громадян. Падіння купівельної спроможності призводить до зменшення частки витрат на блага, важливі для формування людського капіталу, зменшення заощаджень та, відповідно, пропозиції капіталу з боку домогосподарств, поширення діяльності поза законом. Підвищується також ризик падіння мотивації до активних економічних дій тієї частки населення, що перебуває в стані абсолютної бідності. Збереження високого ступеня нерівності в розподілі благ, наявність відносно великої частки неякісних благ у структурі їх загальної пропозиції також є перешкодами до покращання якості людського капіталу країни. Зазначені зміни економічної поведінки матимуть негативний вплив на подальший економічний розвиток, що обумовлює необхідність здійснення активної соціально-економічної політики, спрямованої на підвищення добробуту населення.

За результатами проведеного дослідження можна стверджувати про невисокий України рівень життя населення України. Динаміка доходів населення виявила стабільну тенденцію зростання реальних доходів, що зумовило створення передумов покращення матеріального добробуту населення. За останні роки структура доходів домогосподарств України змінювалася досить повільно, що вказує на стабільність формування їхніх джерел. Зменшення структурних зрушень у формуванні доходів

домогосподарств супроводжувалося позитивними тенденціями зростання головних джерел доходів, а саме: оплати праці найманих працівників, соціальних трансфертів. Проте рівень доходів в Україні все ще залишається на досить низькому рівні, структура витрат свідчить про низький рівень життя населення. Аналіз купівельної спроможності середньої заробітної плати та середнього розміру пенсій виявив позитивну тенденцію зростання купівельної спроможності середньостатистичних доходів населення України. Проте для неї характерні повільні темпи, що свідчить про низький рівень купівельної спроможності населення.

Список використаних джерел:

1. Гриненко А. М. Соціальна політика: навч. посіб. К. : КНЕУ, 2017. 309 с.
2. Макаренко В. А. Основні показники якості життя населення. URL: <http://www.nbu.gov.ua>
3. Павлюк Тетяна, Юрчик Ірина Система соціального захисту найбільш вразливих верств населення. Економіка та суспільство. 2022. (39). <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1396/1346>
4. Степаненко Н. О. Економіка добробуту: навч. посіб. Х. : Вид. ХНЕУ, 2016. 160 с.
5. Бондаренко Ю. М. Удосконалення державних механізмів регулювання соціального захисту населення. URL: <http://www.nbu.gov.ua>
6. Мельниченко О. А. Генеза поглядів науковців на роль держави в підвищенні рівня добробуту населення. URL: www.kbnapa.kharkov.ua
7. Коротка О. М. Порядок призначення державної соціальної допомоги. *Вісник Національного університету внутрішніх справ*. 2018. № 19. С. 246-250.
8. Чечель О. М. Пріоритетні засади формування національної концепції
9. Приймак В. І., Голубник О. Р., Борщук Є. М. Вплив тіньової економіки на добробут населення України. *Економіка та держава*. 2017. № 9. С. 4-7.
10. Офіційний сайт: Державна служба статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
11. Про Державний бюджет України на 2021 рік: Закон України від 09.12.2021 № 1082-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1082-20#Text>